

МАКЕДОНСКИ – ПРАТЕНИКЪТ НА БРАИЛСКИТЕ ХЪШОВЕ

Повестта „Немили-недраги“ от Иван Вазов е вълнуващ художествен документ за свободата на българските емигранти в Румъния. Сам опознал живота им отблизо, писателят пресъздава истината за тези достойни българи, посветили себе си на идеала за национално освобождение. Възкресявайки духа на една трагична и величава епоха, авторът разкрива преклонението си пред тях – мъченици, обрекли човешките си съдби пред олтара на българската свобода. Герои от величавото възрожденско време – страдалци, измъчени от тежкия живот в чужбина, те са готови да се борят и да умрат за свободата на родината.

Животът понякога ги кара да пренебрегват нравствените принципи, но когато настъпи часът на делото, те проявяват най-възвишените морални качества. Убедителен пример в това отношение е Македонски, който проявява истински героизъм при преминаването на Дунава в десета композиционна част на повестта.

Бившият хайдушки войвода с всеотдайност и жертвоготовност изпълнява трудна и отговорна задача – да предаде писмото на браилските емигранти до Апостола на свободата – Васил Левски. В решителния час, превъзможвайки всички препятствия, пред които го поставя съдбата, той се разкрива като съобразителен и смел човек, с борбен дух и богат революционен опит. Неговата твърда воля и мъжество, любовта към родината и пълното себеотдаване на един велик идеал му помагат да преодолее изпитанията и да извърши истински подвиг.

Епизодът с преминаването на Дунава е отделна сюжетна линия в повествователната структура на творбата. Всички сцени и случки в нея са свързани с пресъздаването на атмосферата от ония славни години и с конкретните прояви на литературните герои. В този смисъл Македонски се възприема като събирателен образ, изразяващ всенародната готовност и решителност за борба с потиниците.

Предшестващият епизод е в дома на Владиков, където са се събрали „няколко души народни и много хъшове“, за да решат важни въпроси – да изберат пратеник до България за особено опасната мисия. Нужен е някой „безстрашлив и паметен“, „дързостен и изкусен“. През замръзвания Дунав може да мине само онзи, който е готов да си тури главата в торбата, и който осъзнава, че „отива в устата на ламята: вика се даже, че си търси смъртта“.

Вазов проследява внимателно и описва поведението на присъстващите. Смелчаци не липсват, но Македонски успява да убеди присъстващите, че е най-опитният. Изброява факти, които доказват безспорните му предимства пред другите. Македонски познава добре другарите си и знае, че той е не само физически най-здрав и силен, но и най-опитният, най-дръзкият от всички. Сега има възможност да замени дребнавото всекидневие с нещо наистина полезно за общонародното дело. Да се нагърби с опасната задача, това значи да спаси и живота на неопитните и самото дело. На практика показва какво е да си бил хайдушки войвода – едновременно и отговорност, и признателност от страна на съратниците му. Единодушието на емигрантите, че Македонски ще се справи най-добре – доказва неговите качества.

Условията, при които Македонски изпълнява мисията, са особено драматични.

Преминаването на замръзвания Дунав се превръща в пътуване към подвига. Изпълнена с напрежение и опасност е мразовитата нощ на 20 февруари. Точното назоваване на датата прави картината по-достоверна. Всеки художествен детайл гради усещане за неизвестност и предвещава изпитанията, които очакват пътника, наел се да премине огромното ледено пространство. Метафората „вкаменени и безчувствени гърди“, характеризираща реката, създава усещане за студенина и отчужденост. Като гробове се мерзелят дървените колиби. Дрезгавият мрак навява „тъга и потиснатост“. Звукописът в думите: „чернееха“, „грачеха“, „гробове“, „чавки“ внушава студенина, страх, усещане за гибел. Изграден в бяло и черно, природният декор създава усещане за пределно изострен сблъсък, за непримиримост. Между притаената под ледовете мощ на реката и скритите вълнения в душата на авантюриста е изграден образен паралел. Подказва се и психологическият момент – зад външната овладяност на пратеника се крие тревога. Одухотворената природа предвещава опасностите, които предстоят. Те косвено характеризират онзи, който има куража да ги преодолява – подчертаването на суровите условия, в които действа пратеника създава внушение за огромното усилие, което изисква изпълнението на мисията. Човешката фигура изглежда твърде самотна и нищожна сред враждебния пейзаж. Контрастът между мащабите на картината и човека убеждават, че той притежава титанична воля и че решимостта да си жертва дори и живота за дадена цел, е сила пред която не могат да устоят никакви препятствия.

В суровия февруарски студ Македонски проявява упоритост, силна воля и твърдост. За да занесе писмото на браилските хъшове на Левски, опитният конспиратор се е превърнал в незабележим пътник. Предрешаването му като влашки селянин представя неговата съобразителност. Това, че не е пропуснал да скрие под дрехата си револвер говори за предвидливост и пъргав ум. С пълното себеотдаване на поставената задача той напомня на „някаой замръзнал на поста си солдатин“. Сравнението му с „вълк, който обикаля нощем“ характеризира необикновената ловкост и хитрост на героя. Чрез градация и сравнения се създава тайнствен, романтичен ореол около неговия образ: „Нямаше нищо по-страшно, по-тайнствено и по-зловещо от тая черна сянка, която през нощта като привидение се мъдреше над задрямалата бездна“. Чрез тази тайнственост авторът се стреми да придаде романтика на творбата и да я представи като проява на изключителното у човека.

В унисон с промените в ситуацията и растящото напрежение е и описанието на пейзажа. Вазов подбира думи и изрази, обединени от общото значение – смърт. „Погребалното пение“ на вятъра, „гробовен шум“ и „мъртвец“ засилват внушението, че опасностите и смъртта зловещо дебнат навсякъде и застрашават живота на хъша.

В този напрегнат момент Македонски е поставен в изключителна ситуация. Неочакваното препятствие пред него - „една черна ивица – един вид тясна река“, която не е замръзнала, е изпитание, което трябва да се преодолее. Страх завладява хъша, но страх не за себе си, а за успеха на важната задача, която са му възложили неговите другари, уверени, че ще я изпълни. Именно сега, в този момент ще се открият непоколебимостта на хъша и всеотдайността му към неговата „света длъжност“.

Благодарение на съобразителността си, Македонски намира изход. Нито за секунда не му идва мисълта да се откаже, напротив – героят е целеустремен и безкомпромисен. Връща се на влашкия бряг и от пуста на пръв поглед дъсчена колиба, откъртва една дъска. В разигралата се словесна хватка със собственика, се разкриват редица качества на хъша. Македонски мобилизира волята си, запазва присъствие на духа. Дори не проявява обичайната прибързаност и сприхавост.

Понижава глас, предлага да заплати дъската. Хъшът превъзмогва особеностите на своя характер, проявява търпение. Но след като тази промяна не дава резултат, осъзнава, че трябва да действа решително. Изключителната воля му придава невероятна физическа сила. В името на своята задача, той може би извършва убийство. Границите на общоприетия морал са преминати, но ситуацията го изисква. Дългът към отечеството е над всичко. За хъша той е по-висш и ценен от човешкия живот, дори от собствения му.

Пратеникът на браилските хъшове се изправя пред незамръзналата вода и за пръв път от много години вдига ръка да се прекръсти. Призовава всички сили, от които зависи човешката съдба да му се притекат на помощ в името на България. Преминаването през едва крепящия се импровизиран мост е върховно изпитание на силата и волята на духа. То дава възможност на героя да прояви най-съществените си качества – ловкост, смелост, решителност. В този момент на изключително силно напрежение Македонски е подчинил всичките си духовни и физически сили на една цел - свободата на България. Самообладанието, неустрашимостта и дързостта му помагат да преодолее и това препятствие, за да изпълни задачата си.

Нови изпитания очакват храбрив хъш, когато приближава родния бряг. Напрежението се засилва от контраста между светлините на Гюргево и неясния хаос, преминаващ в непрогледен мрак на юг, където е родината, но и смъртният враг-турският караул. Героят е на своеобразен кръстопът, но не изпада в колебание, а тръгва срещу риска. Пригответият револвер е знак за готовността му да посрещне всяко ново пременение.

Трудностите преодолява благодарение на силния си дух. Съобразителността личи в движенията му – „тихи и предпазливи“. С висок дух и самообладание преминава през следващата опасност – ненадейно изникналия насреща войник от турския караул. Огромната воля и хладнокръвие му помага да не се издаде пред нощната стража. Драматизмът на сцената е внушен чрез детайли от пейзажа - пепеляво намръщено небе, „грозно, мълчаливо, застрашително“. Унизителна е за героя необходимостта да се крие като престъпник на родна земя. Да притаява дъх, да лежи неподвижно до премръзване, покрит в малкото долче. Тираните сякаш предусещат, че това са последните мигове на тяхното господство, и затова са станали безмилостно жестоки. Македонски знае, че сега са необходими търпение и съобразителност. Изчаква колкото е нужно, избира по-дългия, но по-сигурен път да не го открият кучетата. Веднъж стъпил на родна земя, той като че ли не се страхува вече, като че ли опасностите го вдъхновяват. И макар че е сравнен с „вълк“, и е с изострени от обстоятелствата инстинкти, той всъщност проявява най-човешките си качества – сила на духа, решителност, съобразителност и

искрена жертвоготовност. Защото Македонски вярва в справедливостта на своето дело, надява се, че ще доведе всичко до успешен край, и най-вече, безгранична е любовта му към отечеството.

Македонски изпълнява поръчението успешно. Неговата силна и самоотвержена любов към родината му позволява да се определи като син на баба Тонка – жената, символизираща майката – закрилница на най-смелите народни чедра: „Кой си ти?“ – „Твой син“. Отговорът звучи като парола, но всъщност това е начинът, по който може да се представи един поборник за свобода, завърнал се при родната си майка.

Извършвайки подвига, описан в тази глава на повестта, Македонски се представя като истински патриот. Реален, земен, грешен като всеки обикновен човек, той е изключително дързък и смел герой, когато настъпва часът на борбата. Свободолюбив и родолюбив, себеотрицателен и жертвоготовен, Македонски е истински представител на българското хъшовство, основание за гордост и национално самочувствие, обект на всенародната любов и преклонение пред паметта на героите като него.